

7. Shukshunova V. E. Model innovaciynogo processa. Konceptcia uchebno-nauchno-innovacionnih kompleksov / V. E. Shukshunov. – M., 2001.

ЗОЛОКОТСКАЯ Л. А. Управление высшими учебными заведениями на основе финансового менеджмента: проблемный круг.

В статье рассмотрены основные аспекты управления высшими учебными заведениями на основе финансового менеджмента; освещены видение управленческих проблем на основе современных принципов; рассмотрено состояние и пути создания условий эффективного функционирования системы управления финансами вузов; определены принципы финансового менеджмента, направленные на качественное улучшение стратегических и оперативных финансовых решений; доказана необходимость внедрения новых инновационных подходов в управлении вузов, разработки нормативных документов, положений, правил и процедур.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, вузовский менеджмент, вузов, модернизация, интеграция.

ZOLOKOTSKA L. Higher educational establishment on the basis of financial management: problem circle.

The article deals with the main aspects of the management of higher education institutions on the basis of financial management; highlights the vision of management problems based on the modern principles; the state and the establishment of the effective functioning of the financial management of the university; the principles of financial management, aimed at the improving of the quality of strategic and operational financial decisions; the necessity of introducing new innovative approaches in the management of universities, development regulations, regulations, rules and procedures.

Key words: financial management, management in universities, universities, modernization, integration.

УДК 372.881.161.1

Кісіль Л. М.

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ ТРАНСПОРТНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядаються особливості навчання професійно спрямованого діалогічного мовлення іноземних студентів транспортних спеціальностей. Дається характеристика професійно спрямованого діалогу. Доводиться доцільність використання тексту за спеціальністю для створення ситуації навчально-професійного спілкування. Аналізуються рівні сформованості навичок діалогічного мовлення на 1-4 курсах навчання. Характеризується діалогічне мовлення у порівнянні з монологічним мовленням. Описуються критеріальні підходи до визначення класифікацій діалогів. Акцентується увага на моделюванні ситуацій для розвитку мовленнєвих навичок. Стверджується думка про важливість вироблення якості говоріння у студентів.

Ключові слова: іноземні студенти, професійний діалог, вищі навчальні заклади, діалогічне мовлення, професійне мовлення, транспортні спеціальності.

Рівень володіння іноземних студентів фаховими знаннями безпосередньо пов'язаний з набуттям майбутніми інженерами умінь професійно спрямованого діалогічного мовлення, зокрема у галузі транспорту і транспортної інфраструктури.

Практика свідчить, що, незважаючи на науково-методичні розвідки багатьох учених (Є. Голобородько, І. Дроздова, Г. Іваницька, О. Леонт'єв, О. Мітрофанова, Н. Пашківська, Є. Палихата, М. Пентилюк та ін.) з різних аспектів розвитку мовлення, проблема навчання професійного діалогічного мовлення залишається актуальною. Крім того, аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень свідчить про увагу сучасних дослідників до питання навчання професійно спрямованого мовлення студентів нелінгвістичних спеціальностей. Різні складові проблеми навчання професійного спілкування майбутніх економістів вивчали зокрема Ю. Авсюкевич, Н. Драб, С. Кожушко, Л. Личко, О. Тарнопольський та ін.; юристів – С. Кіржнер, Л. Котлярова, Г. Савченко та ін.; медиків – О. Петрашук, І. Рябцевич, Г. Іванишин та ін.; інженерів – Д. Бубнова, С. Коломієць, Г. Кравчук та ін. Однак недостатньо дослідженим залишається питання навчання професійно спрямованого діалогічного мовлення іноземних студентів транспортних спеціальностей. Вивчення зазначеного питання потрібно розпочати з визначення особливостей навчання майбутніх спеціалістів професійного діалогу.

Мета статті – визначити специфіку навчання діалогічного професійного мовлення студентів-іноземців у галузі транспорту і транспортної інфраструктури.

Професійна спрямованість у навчанні діалогічного мовлення передбачає оволодіння іноземними студентами умінь та навичок вести діалог за темами спеціальності у професійно орієнтованих ситуаціях з використанням спеціальної лексики. Таким чином, діалогічне мовлення виступає, з одного боку, як мета навчання, з іншого ж боку, воно є засобом формування та розвитку вмінь і навичок діалогічного мовлення. Як нам відомо, говоріння як вид мовленнєвої діяльності існує у діалогічній та монологічній формах, які тісно взаємопов'язані між собою.

Особливістю діалогічного мовлення є те, що воно тісніше, ніж монологічне, пов'язане із ситуацією. Діалогічне мовлення є більш реактивним, ніж монологічне, і ґрунтується на двох системах зв'язків – на зв'язку з ситуацією і на логічному зв'язку з попередньою фразою. Воно також відрізняється порівняно високою модальністю. Таке спілкування містить у собі не лише зміст висловлювання, а й певні оцінки характеристики того, про що йдеться. Кожен із партнерів діалогу, зокрема на професійні теми, висловлює своє ставлення до предмета розмови, до позиції іншого партнера. Тому діалогічне мовлення є завжди більш

насиченим позамовними засобами спілкування (міміка, інтонація, сила голосу, жести тощо), за допомогою якого мовець висловлює своє ставлення бажання, сумніви, припущення тощо.

Нині існують різні класифікації діалогів, які залежать від критеріальних підходів до їх визначення. Серед основних критеріїв – характер протікання діалогу та його зовнішня форма, ступінь готовності, цільова спрямованість, кількість учасників, характер реакції на першу вихідну репліку діалогу, семантичне наповнення діалогу, тематичне та структурне поєднання реплік, функція у соціальних комунікаціях [6, с. 14].

Одним із шляхів розвитку і навчання діалогічного професійного мовлення є діалог або текст [1, с. 14]. На першому курсі навчання діалогічного професійного мовлення доцільно та ефективно зосередити увагу на роботі з текстом за спеціальністю. Навчальний текст допомагає створити реальну ситуацію навчально-професійного спілкування. Навчальна діяльність на базі тексту – основа формування навичок та вмінь конструювання висловлювань; здійснення трансформації на різних мовних та мовленнєвих рівнях; формування різноманітними способами головної та другорядної інформації; складання різних типів планів та застосування їх для реалізації відповідних комунікативних (мовленнєвих) дій; складання конспекту та здійснення декомпресії та компресії інформації в процесі її усного відтворення. Таким є неповний перелік навичок та вмінь, які виробляються при роботі з текстом і які необхідні в подальшому для навчання професійно орієнтованого мовлення студентів-іноземців транспортних спеціальностей.

Термінологічна лексика необхідна іноземним студентам транспортних спеціальностей насамперед під час читання спеціальних текстів за фахом з метою набуття професійних знань, для ведення професійно орієнтованої бесіди або дискусії з фахівцями, а також під час написання анотації, реферату, повідомлення тощо.

В системі навчання іноземних студентів діалогічного професійного мовлення необхідно також моделювати ситуації, які розвивають мовленнєві вміння, що відповідають потребам майбутніх інженерів, і є також важливими для набуття навичок грамотного складання повідомлення на професійно орієнтовану тему, використовуючи екстралінгвістичні засоби інформації (схеми, малюнки, таблиці).

Основними характеристиками професійно спрямованого діалогу є ініціативність, реакційність, виразність і спрямованість мовлення, логічний взаємозв'язок і взаємозумовленість реплік діалогу, спонтанність мовлення і відповідність комунікативного поведіння сфері, ситуації і комунікативному наміру партнера. Розуміння професійно орієнтованого діалогічного мовлення як способу регулювання діяльності дозволяє говорити про його

якості, які забезпечують здатність ефективно впливати на об'єкт, як про мету навчання.

Для більш ефективного навчання діалогічного мовлення професійного спрямування студентів транспортних спеціальностей нами виокремлено типи діалогів, які є найбільш функціональними у професійній діяльності майбутнього інженера і тому необхідні для оволодіння у технічному ВНЗ: діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін враженнями, діалог-обговорення. Наприклад, діалог-розпитування, в якому відповідна репліка підпорядкована питанню й обумовлюється ним, реалізується з метою обміну інформацією на певну тему.

Для вміння вести ефективний діалог важливо знати граматичні структури, які необхідні для формулювання думки та розуміння широкого кола діалогів у професійній сфері, значну кількість лексичних одиниць, зокрема термінологічних, що вживаються у професійному спілкуванні.

Навчання діалогічного мовлення студентів-іноземців української / російської мови розглядається як багатоетапний процес. Його основи іноземні студенти набувають на початковому етапі навчання мови. Сформовані діалогічні уміння підлягають подальшому розвитку та вдосконаленню на основному та завершальному етапах навчання мови.

Практичний досвід роботи з іноземними студентами свідчить, що у студентів-іноземців 1 курсу певною мірою вже сформовано навички діалогічного мовлення. Проте в них ще не склалися навички дійсно комунікативного спілкування: діалог зазвичай зводиться до питально-відповідної форми, репліки однотипні за своєю структурою, не відображено лінгвістичних особливостей діалогічного мовлення – еліптичності речень, наявності вигуків, вставних конструкцій; студенти на цьому етапі недостатньо вміють підтримувати діалог, не володіють формулами мовленнєвого етикету. Тим більше великих труднощів зазнає спілкування на професійні теми. На 1 курсі в процесі навчання діалогічного мовлення іноземні студенти ще лише накопичують навчально-професійний досвід на матеріалі прочитаних або почутих текстів за фахом.

Подальше навчання спрямовано на формування вмінь предметно-професійного спілкування, яке передбачає набуття навичок у студентів стосовно створення власних висловлювань у межах заданих тем, підтримки обговорення проблем, пов'язаних із специфікою транспортних систем, організації і управління на транспорті, регулювання дорожнього руху тощо. На 3-4 курсах навчання діалогічне мовлення має своєю метою розвивати вміння професійного спілкування. Іноземні студенти повинні вміти вести непідготовлений діалог на професійні теми, використовувати в діалозі аргументи, які підтверджують правильність висловлювання, вміти відстоювати свою точку зору. Майбутні інженери також повинні брати

активну участь у бесіді або дискусії на професійні теми, зокрема спілкуватися з двома-трьома співрозмовниками.

Дискусія є двостороннім процесом, у результаті якого відбувається обмін не фразами, реченнями і текстами, а мовленнєвими актами і дискурсами, які взаємодіють між собою. Успішність і результативність професійно орієнтованої дискусії залежить від правильності мовного оформлення, логічності викладення думок, відповідності змісту висловлювання професійній ситуації, різноманітності структур, що використовуються. Щоб вести дискусію невимушено, в дію повинно бути введено мовленнєвий механізм, який складається з механізмів оперування і механізмів оформлення. На обидва механізми під час навчання іноземних студентів старших курсів професійно орієнтованої дискусії впливають психологічні, психолінгвістичні та лінгвістичні чинники.

Під час навчання української / російської мови лише утворюється база для вузькопрофесійного спілкування, але складається вона на основі формування навичок спілкування на теми, пов'язані з майбутньою професією. Цей аспект, на наш погляд, є ключовим під час професійно орієнтованого навчання української / російської мови як іноземної майбутніх інженерів, зокрема при навчанні професійного діалогічного мовлення.

Навчально-професійна сфера є домінантною під час вивчення української / російської мови як іноземної у технічному ВНЗ. Однак для спілкування майбутніх спеціалістів транспортної галузі, розвитку навичок говоріння зокрема в діалогічному мовленні важливими є також соціально-культурна, суспільно-політична сфери. За визначенням В. Скалкіна, сферою спілкування можна вважати сукупність однорідних ситуацій спілкування. Характерним для цих ситуацій, на думку вченого, є умови спілкування, взаємини між мовцями [5, с. 61].

Під час формування вмінь у студентів-іноземців професійного діалогічного мовлення завданням викладача-словесника є вироблення якості говоріння. Під якістю говоріння мається на увазі ступінь ініціативності співрозмовника в плані незалежності від опори, адекватності реагування на поставлене комунікативне завдання, самостійності реалізації інтенційних програм висловлювання та правильності вибору способу реалізації інтенцій професійного мовлення. Якість говоріння виховується поступово через застосування опор та за рахунок поступової відмови від них, через системне, дозоване навчання способів реалізації ядерних (базисних) інтенцій професійного мовлення: запит, повідомлення, опис, аргументацію, висновок [4].

Таким чином, специфіка навчання професійного діалогічного мовлення полягає передусім у тісному взаємозв'язку понять "професійна

спрямованість” та “діалогічне мовлення”. Навчальна діяльність на базі професійно орієнтованого тексту – основа формування навичок та вмій побудови висловлювань, оскільки робота з навчальним текстом за спеціальністю допомагає створити реальну ситуацію навчально-професійного спілкування, зокрема в діалогічному мовленні. Засвоєння майбутніми інженерами мови спеціальності як невід’ємного складника функціональної компетенції є запорукою успішного навчання професійно орієнтованого спілкування та набуття навичок говоріння у діалогічному професійному мовленні студентів-іноземців у галузі транспорту і транспортної інфраструктури.

Використана література :

1. *Изаренков Д. И.* Обучение диалогической речи / Д. И. Изаренков. – 2-е изд. – М. : Русский язык, 1986. – 144 с.
2. *Митрофанова О. Д.* Методика преподавания русского языка как иностранного / О. Д. Митрофанова, В. Г. Костомаров и др. – М. : Рус. яз., 1990. – 270 с.
3. *Мотина Е. И.* Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов / Е. И. Мотина. – М. : Рус. яз., 1988. – 176 с.
4. *Пассов Е. И.* Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
5. *Скалкин В. Л.* Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин. – М. : Русский язык, 1981. – 248 с.
6. *Черненко Н. М.* Підготовка майбутніх менеджерів до діалогової комунікації в системі післядипломної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. М. Черненко. – Одеса, 2004. – 241 с.
7. *Щукин А. Н.* Методика преподавания русского языка как иностранного : учеб. пособие для вузов / А. Н. Щукин. – М. : Высш. школа, 2003. – 334 с.

References :

1. *Izarenkov D. I.* Obuchenie dialogicheskoy rechi / D. I. Izarenkov. – 2-e izd. – M. : Russkij yazik, 1986. – 144 s.
2. *Mitrofanova O. D.* Metodika prepodavaniya russkogo yazika kak inostrannogo / O. D. Mitrofanova, V. G. Kostomarov i dr. – M. : Rus. yaz., 1990. – 270 s.
3. *Motina E. I.* Yazik i spetsialnost: lingvomethodicheskie osnovi obucheniya russkomu yaziku studentov-nefilologov / E. I. Motina. – M. : Rus. yaz., 1988. – 176 s.
4. *Passov E. I.* Kommunikativnij metod obucheniya inoyazichnomu govoreniyu. – M. : Prosveshchenie, 1991. – 223 s.
5. *Skalkin V. L.* Osnovi obucheniya ustnoj inoyazichnoj rechi / V. L. Skalkin. – M. : Russkij yazik, 1981. – 248 s.
6. *Chernenko N. M.* Pidhotovka maibutnix menedzheriv do dialohovoi komunikatsii v systemi pisliadyplomnoi osvity : dys. kand. ped. nauk : 13.00.02 / N. M. Chernenko. – Odesa, 2004. – 241 s.
7. *Shchukin A. N.* Metodika prepodavaniya russkogo yazika kak inostrannogo : ucheb. posobie dlia vuzov / A. N. Shchukin. – M. : Vysh. shkola, 2003. – 334 s.

КИСИЛЬ Л. Н. Специфика обучения диалогической профессиональной речи студентов-иностранцев транспортных специальностей.

В статье рассматриваются особенности обучения профессионально направленной диалогической речи иностранных студентов транспортных специальностей. Дается характеристика профессионально направленного диалога. Аргументируется целесообразность использования текста по специальности для создания ситуации учебно-

професійного об'єкту. Аналізуються рівні сформованості навичок діалогічної мови на 1-4 курсах навчання. Характеризується діалогічна мова в порівнянні з монологічною мовою. Описуються критеріальні підходи до визначення класифікацій діалогів. Акцентується увага на моделюванні ситуацій для розвитку мовних навичок. Підтверджується думка про важливість вироблення якості мовлення у студентів.

Ключові слова: іноземні студенти, професійний діалог, вищі навчальні заклади, діалогічна мова, професійна мова, спеціальності.

KISIL L. M. The specificity of teaching professional dialogue speech for foreign students of transport specialties.

The features of teaching of professionally directed dialogue speech for foreign students of transport specialties are discussed in the article. The description of the professionally directed dialogue is given. The advisability of using text of the specialty for the creation of the situation professional communication is argued. The levels of the development skills of dialogical speech on 1-4 training courses are analyzed. Dialogical speech compared to the monologue speech is characterized. Different approaches to the defining of criterion for classification of dialogues are described. Attention is focused on modeling situations for the development speech skills. The importance of the development skills of dialogical speech for foreign students is noted.

Key words: foreign students, professional dialogue, higher educational establishments, dialogical speech, professional speech, specialty of transport.

УДК 378:78

Кондратенко Г. Г.

МУЗИЧНО-СЦЕНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядаються особливості музично-сценічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, яка виступає як засіб формування їх професійно-особистісних цінностей. Подано визначення професійно-особистісних цінностей та розкрито значення їх формування для самореалізації особистості у професійній діяльності. Розглянуто сутність музично-сценічної діяльності, її витоки та процес розвитку, визначено існуючі форми (виконавську та театралізовану). Визначено функції, які виконує музично-сценічна діяльність (аксіологічна, професійна, виховна, загальнорозвиваюча, комунікативна). Запропоновано її складові (музично-виконавську, театралізовану, літературно-поетичну, хореографічну). Окреслена поетапна структура формування професійно-особистісних цінностей в музично-сценічній діяльності. Доведено роль музиканта-педагога та освітнього середовища у процесі формування професійно-особистісних цінностей засобами музично-сценічної діяльності.

Ключові слова: музично-сценічна діяльність, професійно-особистісні цінності, майбутній учитель музичного мистецтва.

Сучасне українське суспільство, а відповідно й освіта, переживають етап деформації цінностей, пошуку гармонії між стереотипними та